

Література:

1. Шепітько В.Ю. Юридична психологія : підручник / В. Ю. Шепітько, В.О. Коновалова ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. 4-те вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2025. 280 с.

2. Чернов О. В. Кримінальна поведінка та психічні відхилення: аналіз особистості злочинця. *Європейські орієнтири розвитку України: нові виміри у воєнний час* : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 16 травня 2025 р.) / за заг. ред. С.В. Ківалова. Одеса : Фенікс, 2025. Т. 1. С. 678–681.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-619-8-56>

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Белиба Квітослава Андріївна

*студентка 3 курсу бакалаврату кафедри психології та педагогіки
факультету соціології та права,
Національний технічний університет України «Київський
політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
м. Київ, Україна*

Фіщук Лілія Геннадіївна

*студентка 3 курсу бакалаврату кафедри психології та педагогіки
факультету соціології та права,
Національний технічний університет України «Київський
політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
м. Київ, Україна*

*Науковий керівник: **Кононець Марія Олександрівна***

*кандидат психологічних наук, доцент
доцент кафедри психології і педагогіки, факультету соціології
та права,*

*Національний технічний університет України «Київський
політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
м. Київ, Україна*

Війна в Україні формує специфічні умови для професійного та соціально-психологічного становлення студентської молоді, які безпосередньо впливають на вибір професійного напрямку

та перспективи кар'єрного розвитку. Ці зміни зумовлені поступовою трансформацією ринку праці, підвищенням рівня невизначеності по відношенню до майбутнього та переглядом ціннісних орієнтирів, що у висновку змушує молодь переоцінювати власний професійний вибір [2].

Сучасний ринок праці виставляє перед молоддю дедалі вищі умови, зокрема здатність швидко адаптуватися до змін, гнучкість, вміння працювати за нестабільних умов, а також володіння “soft skills” – комунікативними здібностями, критичним мисленням та здатністю ефективно працювати у колективі [2, с. 161]. Під час війни, як особливо напруженого стану в суспільстві, ці вимоги лише посилюються й змушують студентів вважати професію не остаточним вибором, а динамічним процесом, який потребує постійної адаптації та переосмислення.

Війна спричинила масові зміни у системі вищої освіти, серед яких руйнування інфраструктури, релокація частини навчальних закладів, зміна мови викладання, а також зростання цифровізації та популяризація онлайн формату навчання. За даними “Cedoss” такі зміни вплинули як на освітні так і на кар'єрні плани студентів, оскільки багато з них вирішили поїхати закордон, змінити спеціальність або відкласти навчання [7].

Депресивні розлади та тривожні стани серед студентів можуть сильно вплинути на їхню академічну діяльність, знижуючи інтерес до навчання, послаблюючи мотиваційну сферу, а також, підвищуючи чутливість до потенційних небезпек [4, с. 137]. Як наслідок, з'являється тенденція до переорієнтації частини студентів із довгострокових, амбітних кар'єрних цілей на короткострокові, часто адаптивні стратегії. Така тенденція часто прослідковується саме у пріоритеті забезпечення доходу, вимушеним переїздом, тощо.

Дослідження О. Ткачишеної про психічний стан студентів показує що через умови воєнного стану у студентської молоді значно підвищився рівень депресивних переживань та тривоги. За отриманими результатами близько 60% студентів першокурсників демонструють прояви тривожності, які варіюються від низького до клінічно-вираженого рівня. 20% – переживають помірні або виражені прояви депресії. Такі результати вказують на те, що ці стани можуть суттєво впливати на погіршення концентрації, зростання психічного навантаження, а також спричиняються швидке фізичне та емоційне виснаження, завдяки чому довгострокове планування професійного розвитку стає складнішим [4, с. 136].

Результати дослідження, опубліковані “UNFPA” показують, що третина респондентів, які здобувають або планують здобувати вищу

освіту в Україні, вказала, що повномасштабне вторгнення суттєво вплинуло на вибір майбутньої діяльності. Серед основних чинників виділяються: можливість гнучкого графіку роботи, зміна бажаного рівня доходу, важливість професії для процесу відновлення країни, а також можливість працювати в Україні без необхідності еміграції [1, с. 28]. Такі дані вказують на трансформацію професійного розрахунку, спричинену впливом війни. У такому контексті на перший план виходить не престиж та статус професії, а економічна стабільність, безпека та соціальна значущість обраного фаху. Через військовий контекст у студентів змінюється цінність пріоритетів. В умовах сьогодення професія сприймається як засіб забезпечення собі базової безпеки, а не лише як шлях до успіху та кар'єрних перспектив [3].

Говорячи про методи профорієнтації, важливо вказати, що вони більше не здатні ефективно враховувати психічні особливості студентів, впоратися зі зростаючим рівнем тривожності, врахувати посилення міграційних процесів та адаптуватися до змін на ринку праці за таких умов. Черушева та Синяков вказують, що профорієнтація повинна базуватись на комплексному підході, який охоплюватиме поєднання професійної інформації, активну роботу з ціннісно-емоційною сферою індивіда та формуванні життєво-адаптивних стратегій, щоб допомогти орієнтуватись у умовах невизначеності не уникаючи її [6, с. 109].

Через військові дії на території України частина молоді обирає професії, які будуть корисними для відновлення. Найчастіше вибір падає на спеціальності, пов'язані з медичною, оборонною, будівельною, волонтерською та соціальною сферами [5, с. 349]. На основі цих даних, можна вважати, що саме війна спричиняє переорієнтацію серед молоді. Це також може свідчити про посилення громадянської відповідальності у формування професійного вибору студентів.

Війна стає не лише періодом кризи, але й перехідним етапом у формування нових професійних цінностей молоді, коли вибір професії визначається не прагненням до комфорту, а бажанням контролювати реальність та мати можливість зробити внесок у майбутнє країни. Такі обставини змушують студентів переосмислювати які знання та вміння будуть стійкими в умовах постійних змін. А також наскільки їхні пріоритетні захоплення важливі не лише для самореалізації, а й для суспільства.

Важливо, щоб заклади вищої освіти систематично інтегрували елементи профорієнтації, адаптовані до сучасних реалій, зокрема враховуючи емоційний стан молоді та вплив війни на їхнє функціонування. В умовах постійного психічного напруження профорієнтація повинна бути не лише інформаційним інструментом, а ресурсом

підтримки, який допоможе студентам долати тривожність, зосередитись на реальних перспективах та побудувати професійну траєкторію, яка буде враховувати індивідуальні здібності та потреби країни. У такому розумінні військові дії можуть ставати каталізатором для переосмислення професійного підходу, стимулюючи перехід від вузького індивідуального погляду на кар'єру, яка буде більш суспільно-орієнтована, а не лише деструктивним фактором.

Література:

1. Волосевич І. Вплив повномасштабної війни на вибір професії. *UNFPA, Фонд ООН у галузі народонаселення*. 2023. С. 1–32. URL: https://ukraine.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/ukr_2023_vplyv_povnomasshtabnoi_viyny_na_vybir_profesii.pdf
2. Боднар М. Б., Заблоцький А. Р., Тимош Ю. В. Особливості професійної самореалізації молоді: соціально-психологічні детермінанти в контексті викликів ринку праці. *Наукові записки Львівського державного університету безпеки життєдіяльності. Педагогіка і психологія*. 2025. № 2 (6). С. 160–165. URL: <https://doi.org/10.32782/3041-1297/2025-2-24>.
3. Пильтяй О. Сучасні виклики до професійної орієнтації учнівської молоді в реаліях сьогодення. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Т. 2, № 64. С. 286–291. URL: https://www.aphnjournal.in.ua/archive/64_2023/part_2/45.pdf
4. Ткачишина О.Р. Дослідження проявів тривоги та депресії у студентів в умовах воєнного стану. *Слобожанський науковий вісник. Серія : Психологія*. 2025. № 1. С. 134–138. URL: https://doi.org/10.32782/psyspu/2025.1.25_
5. Цуркан Т. Активна життєва позиція студентської молоді в умовах війни. *Проблеми освіти*. 2023. №. 1(98). С. 347–359. URL: <https://imzo-journal.org.ua/index.php/journal/article/view/105/97>.
6. Черушева Г.Б., Синяков А.В. Актуальні проблеми профорієнтаційної роботи закладів вищої освіти: соціально-економічний контекст. *Статистика України*. 2020. № 2–3. С. 107–116. URL: [file:///C:/Users/lili6/Downloads/sujournal,+107-116%20\(3\).pdf_](file:///C:/Users/lili6/Downloads/sujournal,+107-116%20(3).pdf_)
7. Шаров О. Вплив війни на вищу освіту в Україні: виклики та перспективи. *Cedos*. URL: <https://cedos.org.ua/events/vplyv-vijny-na-vyshhu-osvitu-v-ukrayiny-vyklyky-ta-perspektyvy/>